

سطح بندی شاخص های شهر عادل در مناطق ۲۲ گانه شهر تهران

صدرالله گودرزی پور

کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی تهران

Sadra.goodarzi@gmail.com

چکیده:

هدف: رابطه بین پدیده های فضایی و عدالت اجتماعی و به طور کلی شهر عادل عمدتاً در شهرهای کشورهای پیشرفته بررسی شده اند. از این رو توسعه نظری این مفهوم و توجه به آن در بستر شهرهای جهان سوم نیز قابل توجه است. لذا در این پژوهش به دنبال بررسی وضعیت شهر تهران از منظر چگونگی وضعیت شاخص های شهر عادل هستیم.

روشناسی: به منظور هدایت پژوهش از روش ترکیبی بهره گرفتیم. از تکنیک ویکور جهت رتبه بندی مناطق شهر تهران، از نرم افزار GIS به منظور سطح بندی مناطق، از روش هات اسپات برای نمایش چگونگی توزیع فضایی شاخص های شهر عادل استفاده شد.

یافته ها: یافته های حاصل از نرم افزار ویکور و نرم افزار GIS حاکی از نابرابری در برخورداری از امکانات و خدمات شهری در مناطق ۲۲ گانه تهران، یافته های روش هات اسپات بیانگر آن است که لکه های داغ تقریباً در محدوده مرکز و شمال شهر تهران و لکه های سرد در قسمت جنوب غربی شهر تهران قرار گرفته اند. میزان میانگین های کسب شده مولفه ها و شاخص های شهر عادل، حول محور متوسط و زیر متوسط کسب شده اند. بر مبنای تحلیل یافته ها در حالت کلی معیارها و شاخص های شهر عادل، در ساختار فضایی مناطق ۲۲ گانه شهر تهران وضعیت مناسبی ندارند.

کاربرد اجرایی: نتایج پژوهش مدیران و برنامه ریزان شهری را نسبت به عملکردشان آگاه می کند و وضعیت موجود برای نشان تلنگری است که باید اساساً مورد توجه قرار گیرد که با نگرشی عدالت محور به دنبال اداره و مدیریت شهرهایشان باشند.

کلمات کلیدی: عدالت، عدالت اجتماعی، شهر عادل، تهران.

۱- مقدمه

افزایش سریع روند شهرونشینی و رشد بی برنامه شهرها به خصوص در کشورهای جهان سوم تنش های شهری را سبب شده است (Molaei Qelichi, 2017; Zarghamfard et al, 2020; Zarghamfard and Meshkini, 2021). این تنش ها افتراق فضایی و افزایش شکاف طبقاتی در جامعه را به دنبال داشته است. با افزایش تنش ها مسائل مربوط به عدالت، شمولیت، نژاد، مشارکت، دسترسی، مالکیت و ... نیز بحرانی تر شده اند. از انجایی مفاهیم عدالت و برابری در راس قرار دارند لذا

به صورت جدی نقل محافل علمی و دانشگاهی گردیده اند و دانشمندان علوم مختلف به ویژه علوم شهری توجه ویژه ای به آن ها دارند. بنابراین مساله عدالت شهری که از دیرباز وجود داشته در دنیای معاصر نیز مورد توجه و تاکید قرار گرفته است. در حوزه جغرافیای انسانی و تئوری برنامه ریزی اخیراً شاهد رشد ادبیات نظری پیرامون شکل خاصی از عدالت شهری تحت عنوان "شهر عادل" هستیم (Moroni, 2020). بحث جدید درباره شهر عادل به نوشته های سوزان فاینشتاین در سال های ۲۰۰۰، ۲۰۰۱، ۲۰۰۵، ۲۰۱۱ باز می گردد. در حقیقت نوشته های او جنبش شهر عادل را رهبری می کند. فاینشتاین با الهام از نظریه عدالت اِجان رالز (۱۹۷۱) نظریه شهر عادل را بنا می نهد و از سنت لیبرال فلسفه سیاسی نیز غافل نیست (Steil and Delgadob, 2019). با مرور آثار منتشر شده در زمینه عدالت شهری در مجلات معتبر نظیر 'Urban Studies'، 'Cities'، 'International Journal of Urban and Sustainability'، 'Local Environment'، 'Planning Theory Progress in Human'، 'Journal of Planning Education and Research'، 'Regional Research'، 'Environment and Planning'، 'Journal of Urban Affairs'، 'Applied Geography'، 'Geography Planning Theory & Practice'، 'Antipode'، 'City'، 'Geographical Research'، 'Urban Affairs Review'، 'Journal of Planning Literature' متوجه می شویم که رابطه بین پدیده های فضایی و عدالت اجتماعی و به طور کلی شهر عادل عمدتاً در کشورهای کشورهای پیشرفته بررسی شده اند. از این رو توسعه نظری این مفهوم و توجه به آن در بستر شهرهای جهان سوم نیز قابل پیگیری است. بنابراین بررسی مفهوم شهر عادل در شرایط و بستر شهر تهران به عنوان پایتخت سرمایه ای ایران می تواند به توسعه جهانی این مفهوم کمک کند. شهر تهران مرکز انباشت سرمایه و جاذب سیاست های جهانی است. در طول تاریخ این شهر همواره از سیاست های شهری جهانی تاثیر پذیرفته است. سیاست های شهری سرمایه داری و لیبرال به شدت در فضای شهری شهر تهران نفوذ کرده است و شهر تهران با توجه به روابط پیچیده اجتماعی و فضایی مانند یک کالا بین گروه های ذی نفع و ذی نفوذ مبادله می شود. رباط فضای موجود در ایران که از سیاست های متاخر جهانی تغذیه می شود سبب شده است تا نابرابری و بی عدالتی در فضای شهری تهران نمایان گردد. سیاست های فضایی سبب به وجود آمدن شکاف فضایی شده و جامعه را به دو قطب غنی و فقیر تبدیل کرده است. در حقیقت تهران در حال حاضر از لحاظ اجتماعی و اقتصادی به دو جامعه متفاوت تبدیل شده است. در یک سمت جامعه ای با شهروندان غنی قرار دارد که امکانات و ثروت در دست آنهاست و همراه با سیاست های شهری میزان کیفیت زندگی آن ها نیز افزایش می یابد. در سوی دیگر جامعه ای قرار دارد که با هر گونه کالایی سازی شهر یک قدم به حاشیه نشینی نزدیک تر می شوند. این گروه از انجایی که صاحب قدرت نیستند و توان مالی لازم برای حضور در بازارهای آزاد را ندارند لذا نمی توانند با سیاست های شهری جدید همراه شوند و به مرور زمان به لبه های شهر پرت می شوند و زندگی در حاشیه شهر را بالاجبار می پذیرند. از این رو شکاف و نابرابری فضایی بشدت نمایان شده است و قطب بندی جامعه روز به روز بیشتر می شود. با وجود چنین مسائلی ضرورت توجه به مفهوم شهر عادل در شهر تهران احساس می شود زیرا حداقل به صورت علمی و دانشگاهی به مدیران و متولیان شهری هشدار می دهد که وضعیت موجود در شهر تهران چگونه است. هرچند عدالت و برابری را به طور کامل نمی توان برقرار کرد اما کاهش شکاف نابرابری و بی عدالتی می تواند گام موثری برای تحقق حقوق شهروندی در تهران باشد. از این رو پژوهش حاضر با الهام از تئوری شهر عادل سوزان فاینشتاین در صدد تحلیل وضع موجود شهر تهران است تا از این طریق علاوه بر این که مدیران و متولیان شهری را آگاه می سازد به توسعه جهانی مفهوم شهر عادل نیز کمک کند. بنابراین پژوهش با یک سوال اساسی هدایت خواهد شد: وضعیت شاخص های شهر عادل در شهر تهران چگونه است؟

۲- مبانی نظری

عدالت یکی از اساسی ترین مفاهیم در بحث های نظریه سیاسی و هم در عمل سیاسی است. بیشتر رویکردهای امروزی بر مبنای نظریه عدالت رالزیا رابرت نوزیک آبنا ششده اند. اما باید توجه داشت که ایده عدالت به دوران کلاسیک باستان باز می گردد. امروزه دانشمندان علوم شهری عدالت را در شهرها را به طور جدی مطرح می کنند. آنان انعکاس بی عدالتی و نابرابری را در فضای شهری مورد خطاب قرار می دهند. عدالت و برابری در مطالعات شهری را می توان در فعالیت های پاول دیویدوف^۳ و همکارانش (Davidoff, 1965; Davidoff Davidoff, 1978) در اواسط دهه ۱۹۶۰ ردیابی کرد. آنها ایده برنامه ریزی وکالتی^۴ را مطرح کردند. ایده اولیه این دو دانشمند سپس توسط دیوید هاروی^۵ در کتاب های *عدالت اجتماعی و شهر* (۱۹۷۳) و *شرایط پست مدرنیته: تحقیق درباره ریشه های تغییر فرهنگی* (۱۹۹۰)؛ حق به شهر^۸ (۱۹۶۸) و *تولید اجتماعی فضا* (۱۹۷۴) هانری لوفر^۶ در جستجوی عدالت فضایی^۱ ادوارد سوجا^۷ (۲۰۱۱) و توسعه و بسط یافت و نهایتا به یک مفهوم سازی جدید منجر گشت.

توجه ویژه به مساله عدالت در شهر تا قبل از ۱۹۹۰ فقط در آثار دیوید هاروی و هانری لوفر وجود داشت. هانری لوفر تئوری شهری خود را با دید نسبتا لیبرال بنیان نهاده است. اما تحلیل های هاروی نگرش مارکسیستی به مسائل شهری دارد. علی رغم تفاوت ها، اما هاروی از تحلیل های هانری لوفر برای استدلال های خود بهره می جوید. چارچوب فکری این دو دانشمند تغذیه کننده عدالت فضایی ادوارد سوجا است. او در تحلیل خود سعی در برجسته کردن تفاوت های بین نظریه لوفر و هاروی است و از این طریق به دنبال بررسی نابرابری ها و بی عدالتی های فضایی بارویکرد جغرافیایی است. طبق استدلال (Gottdiener, 1993)، روابط اجتماعی، فضایی است. از دیدگاه مارکسیست، همه چیز محصولات فعالیت های اجتماعی است و به عنوان کالای مبادله ای عمل می کند (Lefèbvre 1991 (1974)). بنابراین عوامل به اتفاق یکدیگر فضاهای جدیدی را تولید می کنند و این فضاهای جدید خود منجر به فضاهای جدید می شوند. روابط متقابل و تولید فضاهای جدید منجر به بی عدالتی و نابرابری فضایی می شود و شهر را به یک کالا تبدیل می کند. از سوی دیگر لوفر در "حق به شهر"، بر لزوم برقراری مجدد ساختارهای جدید شهری که به دنبال عدالت، دموکراسی و حقوق شهروندی برابر برای همه است تأکید می کند. دیوید هاروی در مباحث ابتدایی خود عملکرد توسعه شهر را بر مبنای توزیع درآمد تحلیل می کند. در تحلیل های او شهر سرمایه داری صنعتی نابرابری و بی عدالتی را به وجود می آورد. او ادعا می کند که خصوصی سازی نئولیبرال نیروی مخربی علیه عدالت است (Harvey, 2003). وی بر بی عدالتی اجتماعی تأکید می کند که فرآیندهای فضایی را ایجاد می کند و بر توزیع درآمد

1 John Rawls

2 Robert Nozick

3 Paul Davidoff and Linda Stone Davidoff

4 Advocacy planning

5 David Harvey

6 Social justice and the City

7 The Condition of Postmodernity: An Enquiry into the Origins of Cultural Change

8 The Right to the City

9 Social production of space

1 Henri Lefebvre's 0

1 Spatial justice 1

1 Edward Soja 2

تأثیر می گذارد (Harvey, 1973). از این رو به جنبه سوسیالیستی نظریه خود افزود و در راستای ایده های جدید ایجاد عدالت تلاش می کند (Harvey, 2000). در خصوص تفاوت بین نظریه هاروی و لوفر، ادوارد سوچا نیروهای عمده اجتماعی را عامل تولید فضای شهری معرفی می کند (Wagner, 2011). طبق استدلال سوچا در یک شهر حق مدنی برای همه محفوظ است و آزادی، اختیار، دموکراسی برای همه مورد احترام است. از منظر سوچا جستجوی عدالت فضایی به معنای تلاش جمعی برای بازپس گیری حقوق تمام کسانی است که در اثر بی عدالتی و نابرابری متحمل رنج شده اند (Soja 2010 B). سوچا ساختارهای مختلف جغرافیایی را در فرآیند تولید بی عدالتی های فضایی توصیف می کند (Wagner, 2011). از نظر سوچا حقوق فضایی شامل مشارکت آزاد و منصفانه در فرایندهای شهری، دسترسی و استفاده از شهر، جلوگیری از تفکیک فضایی و دسترسی برابر به خدمات عمومی است (Soja B 2010 B) اما در دهه ۱۹۹۰ آیریس ماریون یونگ^۱ در کتاب *عدالت و سیاست/اختلاف*^۲ (۱۹۹۰)، عدالت شهری را به طور ویژه تجزیه و تحلیل می کند و عدالت را به عنوان عدم وجود اشکال سلطه در شهر تعریف می کند. سپس در سال ۲۰۰۹ ریچارد ویلکینسون و کیت پیکت^۳ در کتاب "سطح روحیه: چرا برابری بیشتر جامعه را قوی تر می کند"^۴ استدلال کردند که نابرابری مادی تأثیر عمیقی بر طبقه بندی جمعیت، ناامنی و گسترش مصیبت های شهری دارد (Wilkinson and Pickett, 2009) و سطح رفاه جامعه شهری را تحت تاثیر قرار می دهد (King, 2015). اخیراً دانشمندان جغرافیای شهری، سیاست های شهری و جامعه شناسی شهری شکل جدیدی از عدالت شهری را تحت عنوان "شهر عادل"^۵ مورد بحث قرار داده اند. ریشه شهر عادل از دو جهت قابل بحث است. در یک سو ماهیت وجودی شهر عادل را باید در فلسفه غرب جستجو کرد و به ماهیت باستانی و تاریخی آن توجه کرد. از سوی دیگر نگرش جدید به شهر عادل را باید با شهرنشینی صنعتی تطابق دارد. اما شهر عادل به شکل کنونی را باید در جنبش های مطالعات شهری دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ پیگیری کرد. بنیان های تئوریک شهر عادل در نوشته های متعدد سوزان فاینشتاین^۶ بین سال های ۲۰۰ تا ۲۰۰۵ مد نظر قرار گرفت. به دنبال معرفی این نظریه به جامعه علمی، پیتر مارکوزه و همکارانش (۲۰۰۹) کتاب *در جستجوی شهر عادل*^۷ منتشر ساختند. اما اطلاعات جامع در خصوص شهر عادل در سال ۲۰۱۱ توسط خود فاینشتاین در کتاب *شهر عادل* به جامعه علمی عرضه شد. مدل شهر عادل از یک سو عدالت را به مثابه یک فرایند^۸ که ریشه در *عقلانیت/ارتباطی*^۹ دارد می نگرد و از سوی دیگر عدالت را به مثابه یک *بروند*^{۱۰} در نظر می گیرد که ریشه در تحلیل اقتصاد سیاسی دارد (Steil and Connolly, 2018). طبق استدلال فاینشتاین (۲۰۱۱) عدالت شهری دارای ویژگی های برابری، تنوع و دموکراسی^{۱۱} است و ممکن است آن ها در تضاد با یکدیگر باشند (Granberg and Glover, 2021). برابری به توزیع منافع مادی و غیر مادی حاصل از سیاست عمومی اشاره دارد و همانطور که نوزیک در کتاب *آنارشی، دولت و آرمان شهر*^{۱۲} (۱۹۷۴) بیان می دارد

1 Iris Marion Young

2 Justice and the politics of difference

3 Richard Wilkinson and Kate Pickett

4 The Spirit Level: Why Greater Equality Makes Societies Stronger

5 Searching for the Just City

6 Access

7 Communicative Rationality

8 Outcome

9 Equity

1 Diversity

0

1 Democracy

1

1 Anarchy, State And Utopia

2

برابری از طریق مداخله مداوم برای توزیع مجدد درآمد حاصل می‌شود (Nozick, 1974). ماهیت تنوع به "ارزش انسانی" باز می‌گردد. بدین معنا که ویژگی‌های انسانی نباید مانع پردشدگی شود. دموکراسی نیز با مفاهیم چون شفافیت، شمولیت و مشارکت در فرایند تصمیم‌گیری معنا پیدا می‌کند (Fainstein, 2011; Steil and Delgadob, 2019). فاینشتاین استدلال اصولی و بالقوه رادیکال رالز را می‌پذیرد (Uitermark 2011) و در چارچوب مفهوم "حجاب جهل" جان رالز حرکت می‌کند (Uitermark, 2012). او در تلاش است تا مشکلات گروه‌های اجتماعی محروم را به تصویر بکشد. در حقیقت او به دنبال قراردادن گروه‌های محروم در مرکز سیاست‌های شهری است. طبق گفته (Fainstein, 2005) یک شهر عادل به صورت آگاهانه خلق می‌شود که این امر از طریق فرایند برنامه‌ریزی شهری صورت می‌گیرد. از این رو عدالت "هدف اصلی برنامه‌ریزی شهری در تمام اشکال نهادی و مردمی آن است و باید باشد" (Bromberg et al., 2007). بنابراین عدالت در برنامه‌ریزی شهری ریشه در مباحث دمکراتیک دارد (Fainstein, 2011).

از این منظر مفهوم شهر عادل فاینشتاین با مفهوم "حق به شهر" لوفور و هاروی ارتباط ویژه‌ای دارد اما حق به شهر انتقادی‌تر و رادیکال‌تر است. در حق به شهر لوفور، فرد مد نظر نیست بلکه گروه‌های اجتماعی در کانون توجه هستند و قدرت جمعی برای کنترل شهر ضروری است (Meshkini et al, 2021). هاروی و پوتر (۲۰۰۹) از تحولات شهری به عنوان بازیگر کلیدی در تحقق شهر عادل یاد می‌کند و مفهوم "حق به شهر عادل" را در راستای حق به شهر به کار می‌گیرد (Harvey and Potter, 2009) و معتقد است که مفهوم فاینشتاین از شهر عادل سرمایه‌داری را مورد خطاب قرار نمی‌دهد و ابعاد درگیری و مبارزه آشکار در شهر را نادیده می‌گیرد. در حقیقت پویایی اجتماعی لازم را ندارد (Harvey, 2009). همچنین به عادی‌سازی نابرابری‌ها و بی‌عدالتی‌ها منجر می‌شود که توسط (Novy and Mayer, 2009) مورد انتقاد قرار گرفته است. برداشت سوزان فاینشتاین از شهر عادل در واقع تلاشی است برای تعریف فلسفی شکل شهری هماهنگ و عادل (Harvey and Potter, 2009). اخیراً مورانی (۲۰۲۰) در بحث پیرامون شهر عادل مسائل مربوط به نهادهای عمومی شهری و رابطه بین عدالت اجتماعی و عدالت توزیعی را به عنوان ملاک قرار می‌دهد. او به لحاظ روش شناختی به شهر عادل می‌نگرد و معتقد است از آنجایی که این مسائل ناشناخته مانده اند لذا شهر عادل در عمل تحقق نیافته است (Moroni, 2020). استدلال مورانی مفهوم شهر عادل فاینشتاین برجسته‌تر می‌کند. زیرا از نظر فاینشتاین یک شهر عادل شهری است که طبقه محروم را ارتقا می‌دهد و شکاف بین فقیر و غنی را کاهش می‌دهد (Connolly, 2018). بدین ترتیب عدالت توزیعی و نهادهای عمومی در کاهش افتراق فضایی نقش بسزایی ایفا می‌کنند.

هر یک از این جنبش‌ها موجبات تکامل و بلوغ بحث عدالت شهری را فراهم آورده است. هر کدام از آن‌ها با نگرش خاص خود سعی در برجسته‌سازی نابرابری و بی‌عدالتی شهری هستند و چرخش فضایی برای مبارزه با بی‌عدالتی و کاهش نابرابری را دنبال می‌کنند. طبق استدلال (Steil and Connolly, 2018) چارچوب شهر عادل به عنوان یک مکتب فکری در تئوری شهر در نظر گرفته می‌شود. بدین ترتیب به دنبال پاسخگویی به یک سوال اساسی است: کدام تعریف از عدالت در یک شهر باید مد نظر قرار گیرد و و شهر عادل چه ویژگی‌هایی را باید داشته باشد؟ در واقع این سوال شکاف نظری در پژوهش است. زیرا در نقاط مختلف جهان برداشت‌های مختلفی به این سوالات داده می‌شود. به طور کلی چشم انداز شهر عادل برقراری

عدالت و برابری در جامعه شهری است. هدف شهر عادل تسهیل دسترسی "همه" ساکنان شهری به مسکن شایسته، خدمات، زیرساخت ها، اشتغال، حمل و نقل و ... است. در مجموع شهر عادل درصدد آن است تا شهروندان به شهر حس مالکیت داشته باشند.

۲- مواد و روشها

۲-۱. انتخاب شاخص:

با توجه به اهداف مورد نظر این تحقیق و مولفه های مورد بررسی، شاخص های این تحقیق برای سنجش میزان برخورداری مناطق از امکانات و خدمات شهری در جدول ۱، و شاخص های شهر عادل در جدول ۲ به شرح زیر می باشد.

جدول (۱). شاخص های مورد بررسی جهت شناسایی میزان برخورداری و شناخت میزان نابرابری

تعداد دفاتر خدمات الکترونیک قضایی به ازای ۱۰۰۰۰ نفر، تعداد دفاتر خدمات الکترونیک شهر به ازای ۱۰۰۰۰ نفر، درصد مرکز توانبخشی، تعداد سینما به ازای ۱۰۰۰۰ نفر، تعداد کتابخانه به ازای ۱۰۰۰۰ نفر، تعداد ایستگاه های آتشنشانی به ازای ۱۰۰۰۰ نفر، تعداد سرویس بهداشتی سطح شهر به ازای ۱۰۰۰۰ نفر، میداين میوه و تره بار به ازای ۱۰۰۰۰ نفر، تعداد آرامستان به ازای ۱۰۰۰۰ نفر، درصد آسایشگاه سالمندان، درصد آسایشگاه معلولین، درصد جمعیت سالمند (بالای ۶۵ سال) (معکوس)، درصد کودکان زیر ۱۵ سال، تراکم جمعیت در هکتار، تعداد رستوران به ازای هر ۱۰۰۰۰ نفر، نسبت مراکز مشاوره و خدمات کارآفرینی به ۱۰۰۰۰ نفر، تعداد نانوایی نسبت به ۱۰۰۰۰ هزار نفر، نرخ رشد جمعیت، نسبت جنسی، بعد خانوار	شاخص های اجتماعی و فرهنگی
درصد پروانه های ساخت و نوسازی صادر شده طی یک ساله اخیر، درصد بلوک های مناطق نسبت به کل بلوک های شهر تهران، درصد بلوک های بافت فرسوده در هر منطقه (معکوس)، درصد نوسازی شده، تراکم خانوار در مسکن (معکوس).	شاخص های کالبدی
درصد مساحت فضاهای ورزشی به متر مربع، نرخ تولید سفر، نرخ جذب سفر، درصد فضای سبز نسبت به کل فضای سبز شهر تهران، تعداد بوستانها نسبت به ۱۰۰۰۰ هزار نفر، تعداد وسایل ورزشی به ازای ۱۰۰۰۰ نفر، تعداد پارک عمومی به ازای ۱۰۰۰۰ نفر	شاخص های تفریحی و ورزشی
نرخ باسواد، تعداد مهد به ازای ۱۰۰۰۰ نفر، تعداد مدرسه به ازای ۱۰۰۰۰ نفر، نسبت معلم به دانش آموز، نسبت کارکنان آموزشی به دانش آموزان	شاخص های آموزشی
نرخ اشتغال زن، نرخ اشتغال مرد، نرخ اشتغال، نرخ بیکاری زن (معکوس)، نرخ بیکاری مرد (معکوس)، نرخ بیکاری (معکوس)، نرخ مشارکت اقتصادی، بار تکفل ناخالص (معکوس)، بار تکفل خالص (معکوس).	شاخص های اقتصادی

جدول ۲. شاخص های مورد استفاده برای سنجش وضعیت شهر عادل

ابعاد	شاخص های شهر عادل
سازگاری	میزان اختلاط کاربری و تعاملات اجتماعی، حضور حداکثری گروه های اجتماعی بدون توجه به سن، جنس، نژاد را در فعالیت های اقتصادی، میزان وجود ارزش های غیراقتصادی در فضا (ارزش های اجتماعی و فرهنگی)، میزان فعالیت های تفریحی مشترک، میزان تفریحات شادی بخش و سرگرم کننده، میزان وجود فضاهای تفریحی برای همه گروه های درآمدی، میزان دسترسی راحت به فضاهای بیرون از خانه، میزان کیفیت وسایل حمل و نقل عمومی، میزان دسترسی به فضاهای شهری به صورت پیاده، میزان راحتی و آسانی

<p>در جایجایی درون شهری، میزان فرصت بروز ارزش‌های فردی و اقلیتی در فضا، میزان سکولار بودن فضاهای شهری، میزان حق به امنیت عمومی و همزیستی مسالمت‌آمیز براساس صلح و همبستگی چند فرهنگی</p>	
<p>میزان پاسخگویی مسئولین در جلسات عمومی با شهروندان، میزان عمل به وعده‌های داده شده به مردم توسط مدیران شهری، میزان مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی مدیران شهری در زمینه عملکرد خود، میزان جبران خسارات ناشی از تصمیمات مدیران شهری به شهروندان، ارائه گزارش‌های عملکردی فصلی و سالیانه توسط مدیریت شهری به شهروندان، مدیریت دموکراتیک شهری، میزان رعایت عدالت در توزیع امکانات شهری، میزان اعمال سلیقه و روابط به جای ضوابط در سازمانهای شهری، وضعیت دسترسی یکسان همه شهروندان به اطلاعات، وضعیت انتشار رسمی قراردادها، درآمدها، هزینه‌ها و...، میزان رواج دریافت رشوه از شهروندان، میزان اعتماد به صداقت آمارها، گزارشها و وعده‌های مدیران شهری، میزان استفاده از نظریات شهروندان در تصمیمات سازمانهای شهری، میزان واگذاری خدمات و اختیارات سازمانهای شهری به مردم، تمایل به مشارکت در راستای بهبود محل زندگی، میزان مشارکت شهروندان در طرح بودجه شهر، عدم بیگانگی ساکنان شهر با جامعه شهری، میزان تمایل جامعه برای نگهداشت ارزش‌های مقبول و باورهای انسانی و اخلاقی، میزان برگزاری مراسمات مذهبی و جشن‌ها، نمادها، میزان روابط خویشاوندی در شهر، احساس تعلق به فضا و تداوم حضور در آن، میزان احساس ارتباط، گرایش و تعامل با شهروندان، سطح، مقدار یا شدت شهروندان در راستای دستیابی به اهداف جمعی مرتبط، میزان مقاومت شهروندان در برابر شوک‌های خارجی و آثار منفی اقتصاد جهانی، میزان کمک و همیاری شهروندان به یکدیگر و قدرت تشکلهای اجتماعی، میزان پذیرش تفاوت‌ها و احترام به قومیت‌ها، حمایت ویژه از افراد و گروه‌های آسیب پذیر، توانمندی اقتصادی و گسترش انتخاب‌های فردی، افزایش رفاه و توسعه اجتماعات محلی، تغییر همه جانبه روابط قدرت (حق به شهر فمینیستی)، توانایی برای پذیرش مسئولیت در تصمیم‌گیریهای مهم، داشتن سهم واقعی در اداره شهر، برابری و عدم تبعیض در شهر</p>	<p>دموکراسی</p>
<p>آزادی در انجام فعالیت در بخش‌های مختلف فضا، آزادی در حرکت و مکث در فضا، آزادی در حضور و فعالیت در بخش‌های مختلف فضا در ساعات مختلف، میزان دسترسی به بازار، میزان دسترسی به خدمات شهری، میزان دسترسی به مسکن استطاعت پذیر، میزان دخیل بودن نظرات در ساخت و سازها و تغییراتی که در شهر ایجاد می‌شود، میزان اجاره مسکن، میزان استفاده از فضاهای عمومی</p>	<p>آزادی</p>

۲-۲. انتخاب روش تحلیل:

نوع تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی و تحلیلی است. در این پژوهش بعد از مطالعه ادبیات نظری پژوهش به شناسایی شاخص‌های شهر عادل مبادرت شد. بعد از شناسایی شاخص‌ها و مولفه‌های شهر عادل، پرسشنامه‌ای در قالب طیف لیکرت (طیف ۵ تایی خیلی زیاد-زیاد-متوسط-کم-خیلی کم) طراحی شد. پایایی پرسشنامه توسط کارشناسان مورد بررسی قرار گرفت. محدوده مورد مطالعه ما در این تحقیق ۲۲ منطقه شهری در شهر تهران در ایران هستند. جامعه آماری شهروندان هستند که متشکل از ۳۸۴ شهروند ساکن در مناطق ۲۲ گانه هستند که با فرمول کوکران برای جمعیت تهران که ۹۴۲۳۷۰۳ نفر بوده است بدست آمده است و برای هر منطقه متناسب با جمعیت آن پرسشنامه اختصاص یافته است. روش نمونه‌گیری تصادفی است. تجزیه و تحلیل داده‌ها، در این پژوهش، دارای دو بخش می باشد که در بخش اول، برای به دست آوردن نابرابری بین مناطق ۲۲ گانه شهر تهران از لحاظ پراکنش شاخص‌هایی که نشاندهنده‌ی میزان برخورداری مناطق از نظر امکانات و خدمات است ابتدا متغیرهایی از درگاه ملی آمار ایران و آمارنامه شهر تهران برای سال ۲۰۲۰ استخراج شده است و سپس متغیرها برای استاندارد سازی تبدیل به شاخص شده‌اند و برای وزن دهی به شاخص‌ها از روش آنتروپی (یکی از روش‌های وزن دهی به شاخص‌ها، روش آنتروپی است. زمانی که داده‌های یک ماتریس مشخص باشد؛ از این طریق می توان وزن شاخص‌ها را محاسبه نمود. اساس این روش بر این پایه استوار است که هرچه پراکنندگی در مقادیر یک شاخص بیشتر باشد آن شاخص از اهمیت بیشتری برخوردار است)؛ و برای رتبه‌بندی نهایی مناطق از مدل ویکور^۲ (در یک مسأله تصمیم گیری چند

1 Entropy Methode

2 Vikor Models

شاخصه، هدف یافتن بهترین جواب سازشی از میان کلیه گزینه های ممکن براساس چندین شاخص کمی و کیفی است. روش ویکور به عنوان یکی از روش های تصمیم گیری چند شاخصه، برای حل مسائل تصمیم گیری گسسته با معیارهای متضاد و غیر قابل اندازه گیری توسعه یافته است)، از روش Hot Spot برای توزیع فضایی و شناسایی لکه های سرد و داغ در شهر تهران که برای توزیع فضایی لکه های داغ (Hot spot) (خوشه مکانی با مقادیر زیاد) و لکه های سرد (Cold spot) (خوشه مکانی با مقادیر کم) از آماره ی گتیس ارد جی (Getis - Ord-Gi) استفاده شده است و همچنین از روش Quantities (Graduated Colors) در نرم افزار GIS برای سطح بندی شاخص ها در مناطق ۲۲ گانه استفاده شده است.

جدول ۳. جمعیت، درصد جمعیت و پرسشنامه اختصاص یافته به هر منطقه

منطقه	جمعیت	درصد جمعیت از کل	تعداد پرسشنامه	منطقه	جمعیت	درصد جمعیت از کل	تعداد پرسشنامه
1	531274	5/64	21	12	256601	2/72	11
2	749022	7/95	31	13	265796	2/82	11
3	369502	3/92	15	14	538073	5/71	22
4	990146	10/51	40	15	706844	7/50	29
5	928738	9/86	38	16	289077	3/07	12
6	278947	2/96	11	17	309230	3/28	13
7	336550	3/57	14	18	445429	4/73	18
8	479005	5/08	19	19	282598	3/00	11
9	207624	2/20	9	20	395088	4/19	16
10	342223	3/63	14	21	196874	2/09	8
11	333127	3/53	13	22	191934	2/04	8

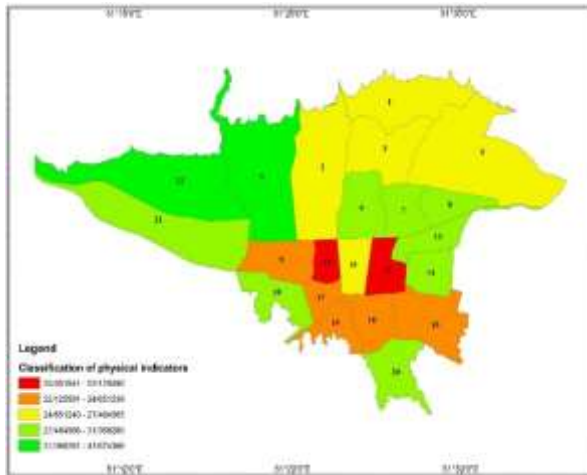
۳- یافته ها

۳-۱. سطح بندی وضعیت مناطق از نظر برخورداری از امکانات و خدمات در شهر تهران

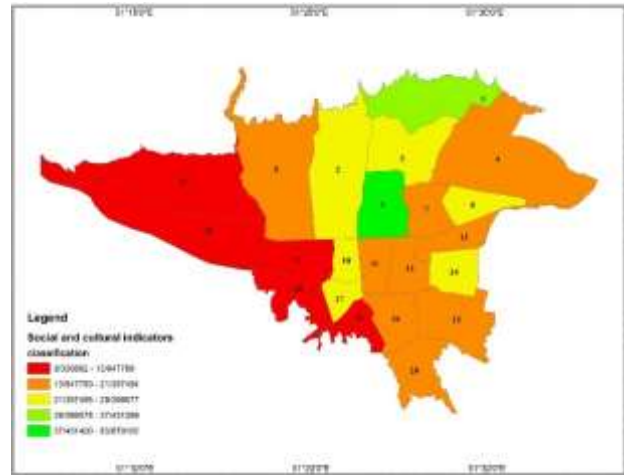
در وهله اول براساس میزان شاخص های کسب شده حاصل از اسناد مرکز ملی آمار ایران و آمارنامه شهر تهران، در جی ای اس اقدام به سطح بندی شاخص های اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی، آموزشی و ... نمودیم. براساس شکل ۲ از نظر شاخص های اجتماعی - فرهنگی منطقه ۶ در بالاترین سطح از این شاخص ها و سپس منطقه ۱ وضعیت بهتری نسبت به سایر مناطق داشته اند در بین مناطق، مناطق، ۹، ۱۹، ۱۸، ۲۱ و ۲۲ از نظر شاخص های اجتماعی و فرهنگی برخورداری کمتری از سایر داشته اند.

از نظر شاخص های کالبدی، مناطق ۲۲ و ۵ وضعیت بهتری نسبت به سایر مناطق دارند و مناطق ۶، ۱۳، ۱۴، ۷، ۱۸، ۲۰، ۲۱ و ۸ بعد از مناطق ۲۲ و ۵، میزان بیشتری را به خود اختصاص داده اند. از نظر شاخص های تفریحی و ورزشی مناطق ۲۲، ۱ و ۱۹ وضعیت بهتری نسبت به سایرین دارند. در سطح بعدی مناطق ۲، ۳، ۱۴، ۱۵، ۲۰، ۱۸، ۲۱ قرار دارند که وضعیت نسبتا خوبی در این شاخص ها دارند. از نظر شاخص های آموزشی مناطق، ۲۲، ۱، ۲، ۶ و ۳ نسبت به سایر مناطق وضعیت بهتری دارند. مناطق ۱۸، ۱۷، ۱۹، ۱۵ و ۲۰ کمترین برخورداری را نسبت به سایر مناطق به خود اختصاص داده اند. در ارتباط با شاخص های اقتصادی مناطق ۷، ۱۱، ۱۲، ۱۵ و ۲۰ در بهترین سطح قرار گرفته و برخورداری بیشتری دارند و بعد از این

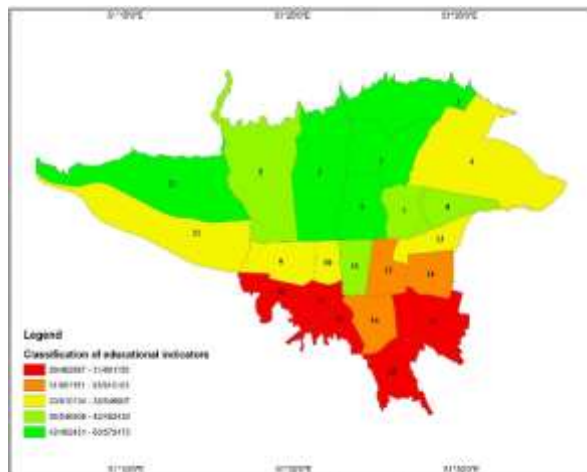
مناطق، مناطق ۱۸، ۱۴ و ۱۳ قرار دارند. در سطح‌بندی کلی از نظر برخورداری از امکانات و خدمات شهری، مناطق ۲۲، ۶ و ۱ در بهترین وضعیت قرار دارند و منطقه ۹ به صورت کلی کمترین برخورداری را در بین مناطق دارد.

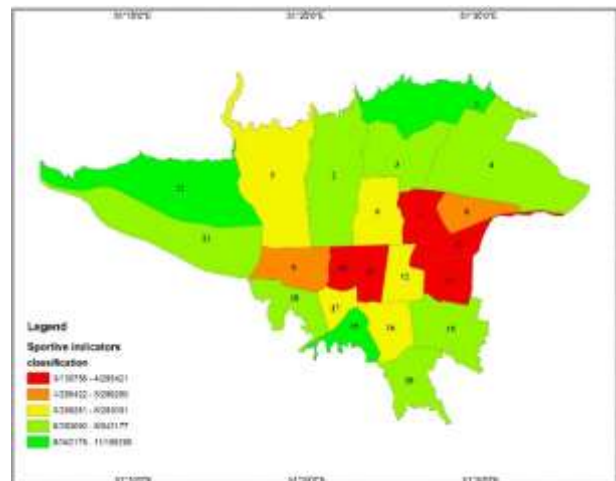
نقشه شماره ۲. سطح‌بندی شاخص‌های کالبدی در مناطق ۲۲ گانه

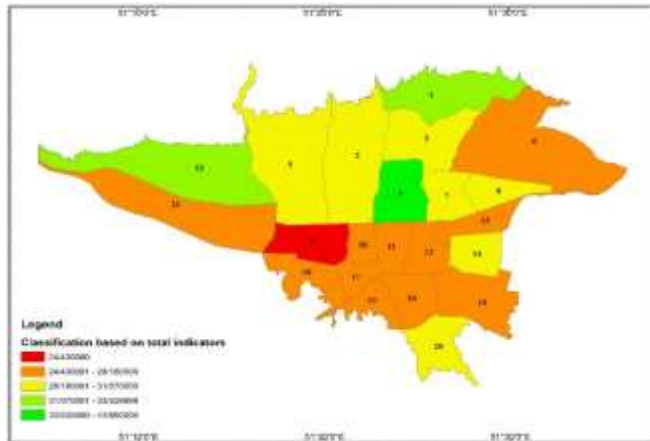
نقشه شماره ۱. سطح‌بندی شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی در مناطق ۲۲ گانه تهران

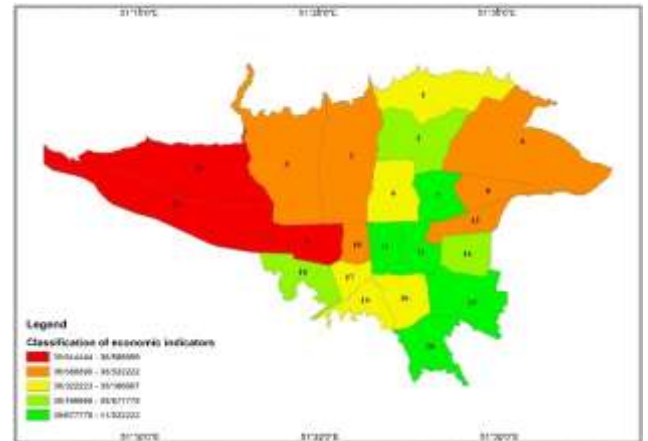
نقشه شماره ۴. سطح‌بندی شاخص‌های آموزشی در مناطق ۲۲ گانه تهران

نقشه شماره ۳. سطح‌بندی شاخص‌های تفریحی - ورزشی در مناطق ۲۲ گانه تهران

نقشه شماره ۶. سطح‌بندی مناطق ۲۲ گانه تهران از نظر برخورداری از امکانات و خدمات شهری

نقشه شماره ۵. سطح‌بندی شاخص‌های اقتصادی در مناطق ۲۲ گانه تهران

جدول ۴. میزان شاخص‌های مختلف در مناطق ۲۲ گانه تهران

REGIONS	اجتماعی و فرهنگی	کالبدی	ورزشی و تفریحی	آموزشی	اقتصادی	شاخص کل
1	37/43	27/02	9/31	49/15	38/63	32/31
2	29/40	26/97	7/09	47/51	37/60	29/71
3	22/84	26/85	7/45	55/83	39/40	30/47
4	16/38	27/46	7/99	36/41	38/02	25/26
5	19/63	41/63	5/70	42/46	37/89	29/46
6	83/87	28/30	5/73	60/57	38/83	43/46
7	21/36	28/73	3/60	42/05	40/44	27/24
8	26/24	31/37	5/08	40/06	38/13	28/18
9	11/84	24/48	5/30	34/92	36/59	22/63
10	26/95	22/13	3/13	36/55	38/32	25/41
11	20/14	26/22	3/93	38/72	40/91	25/98
12	18/12	20/35	6/28	33/91	41/52	24/04
13	16/91	29/24	4/30	36/35	37/58	24/87
14	24/17	28/25	4/25	33/15	39/31	25/83
15	19/26	24/24	7/64	30/20	40/17	24/30
16	15/75	24/23	6/13	32/94	39/04	23/62
17	24/39	24/65	5/76	29/46	39/17	24/69
18	12/91	28/85	8/04	30/38	39/68	23/97
19	13/95	24/17	9/89	29/67	39/06	23/35
20	16/21	28/15	7/28	31/60	40/40	24/73
21	9/34	30/62	7/86	35/01	35/80	23/73
22	9/39	41/67	11/19	47/87	35/54	29/13

با توجه به نتایج به دست آمده مشاهده می‌شود که بین مناطق از نظر برخورداری از امکانات و خدمات شهری عدم تعادل وجود دارد. مناطق ۲۲، ۱، ۶ و ۲ در اکثر شاخص‌ها بیشترین برخورداری را نسبت به سایر مناطق دارند.

۲-۳. هات اسپات مجموع شاخص‌های اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی، آموزشی و ... در سال ۲۰۲۰ برای مناطق ۲۲ گانه تهران

آزمون هات اسپات به منظور شناسایی نقاط داغ و سرد پراکنش یه پدیده در سطح یک محدوده مورد استفاده قرار می‌گیرد. در این آزمون میزان فاصله پدیده مورد بررسی باهم سنجیده می‌شود و سپس براساس اینکه میزان وقوع پدیده در آن مناطق از سطح میانگین بالاتر و یا پایین‌تر باشد به‌عنوان مناطق داغ که احتمال میزان وقوع پدیده در آن بسیار بالاست و مناطق سرد را انتخاب می‌کند. زمانی یک عارضه به‌عنوان لکه داغ تلقی می‌شود که هم خودش و هم عارضه‌هایی که در مجاور آن قرار دارند، مقادیر زیادی داشته باشند. زمانی که مقدار آماره‌ی گتیس ارد جی، به ترتیب ± 3 ، ± 2 و ± 1 به‌دست آید، درصد سطح اطمینان به ترتیب ۹۹٪، ۹۵٪ و ۹۰٪ در نظر گرفته می‌شود. اگر عارضه‌ای مقادیر بالا داشته باشد جالب و مهم است، ولی به تنهایی ممکن است یک لکه داغ معنادار از نظر آماری نباشد برای اینکه یک عارضه لکه‌داغ تلقی شود و از نظر آماری معنا دار نیز باشد باید هم خودش و هم عوارضی که در همسایگی‌اش قرار دارند دارای مقادیر بالا باشند. جمع محلی (local sum) یک عارضه و همسایگانش بطور نسبی با جمع کل عارضه‌ها مقایسه می‌شود. زمانی که جمع محلی بطور زیاد و غیرمنتظره‌ای از جمع محلی مورد انتظار بیشتر باشد و اختلاف به اندازه‌ای باشد که نتوان آن را در نتیجه تصادف دانست، در نتیجه امتیاز Z به دست خواهد آمد. با نمایش مقادیر امتیاز Z و P-Value می‌توان لکه‌های داغ و یا مکان‌هایی که در آن داده‌ها خوشه‌بندی شده‌اند را نمایش داد. جدول زیر طبقه‌بندی نمره استاندارد در تحلیل نوع پراکنش داده‌های مکان‌محور را نشان می‌دهد.

جدول ۵. طبقه‌بندی نمره استاندارد در تحلیل نوع پراکنش داده‌های مکان‌محور

ردیف	نمره استاندارد (Z-score)	سطح معناداری (p-value)	نوع الگوی پراکنش فضایی
۱	<-2.85	۰,۰۱	خوشه‌ای قوی-سرد-سرد
۲	-۲,۸۵-(-۱,۹۶)	۰,۰۵	خوشه‌ای متوسط-سرد-سرد
۳	-۱,۹۶-(-۱,۶۵)	۰,۱۰	خوشه‌ای ضعیف-سرد-سرد
۴	-۱,۶۵-۱,۶۵	-----	تصادفی-توزیع نامتوازن
۵	-۱,۶۵-۱,۹۶	۰,۱۰	خوشه‌ای ضعیف-داغ-داغ
۶	-۱,۹۶-۲,۵۸	۰,۰۵	خوشه‌ای متوسط-داغ-داغ
۷	>۲,۵۸	۰,۰۱	خوشه‌ای قوی-داغ-داغ

شکل زیر مربوط به نتایج هات اسپات توزیع فضایی شاخص‌های اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی، آموزشی و ... در سال ۲۰۲۰ برای مناطق ۲۲ گانه تهران است مناطق ۶ و ۲ با ۹۹ درصد اطمینان و ۰/۰۱ معناداری تشکیل لکه داغ قوی، منطقه ۵ با ۹۵ درصد اطمینان و ۰/۰۵ سطح معناداری تشکیل لکه داغ متوسط داده‌اند. لکه‌های داغ تقریباً در محدوده مرکز و شمال شهر تهران قرار گرفته‌اند. این الگو بیانگر استقرار بخش‌های دارای تمرکز بالای خدمات و امکانات در این محدوده می‌باشد. مناطق ۹،

۱۸ و ۱۷ با سطح اطمینان ۹۹ درصد اطمینان و ۰/۰۱ درصد معناداری تشکیل لکه سرد قوی و مناطق ۱۹ و ۱۶ با ۹۰ درصد اطمینان و ۰/۱۰ درصد معناداری تشکیل لکه سرد ضعیف را داده است. لکه‌های سرد در قسمت جنوب غربی شهر تهران قرار گرفته‌اند و حاکی از استقرار الگوی تمرکز پایین امکانات و خدمات در این محدوده از شهر تهران است.

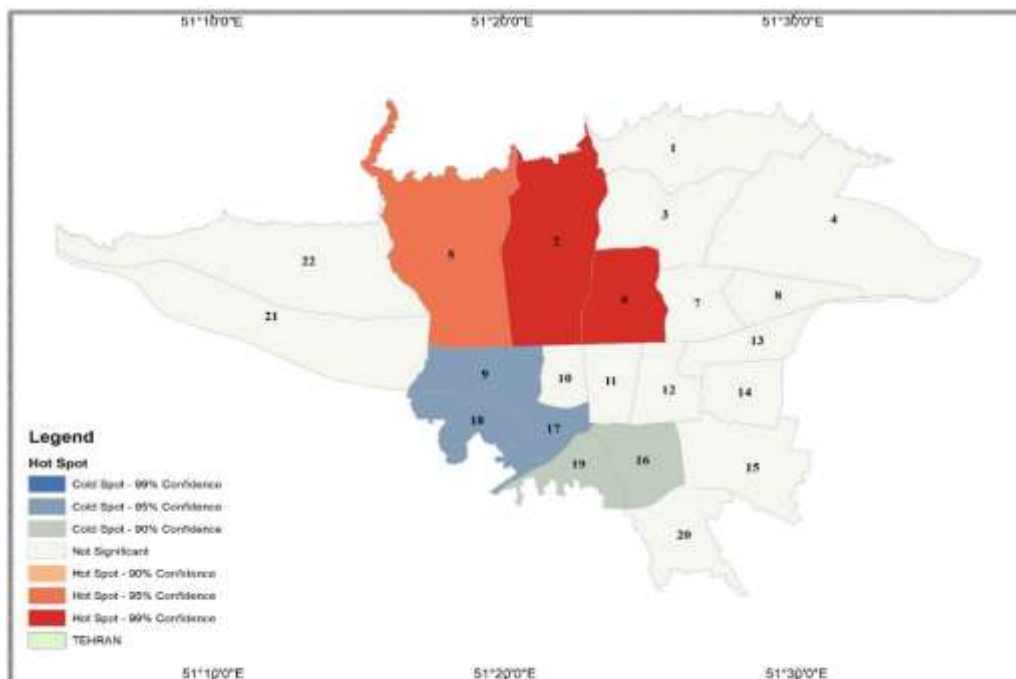

Figure ۸. هات اسپات توزیع فضایی شاخص‌های اجتماعی، اقتصادی، آموزشی و ... در مناطق ۲۲ گانه تهران

۳- بحث و نتیجه گیری

تحقیق حاضر با هدف تبیین رابطه بین پدیده‌های فضایی و عدالت اجتماعی و به طور کلی شهر عادل عمدتاً در شهر تهران (پایتخت ایران) بررسی شده است. در بخش اول تحقیق به تحلیل نابرابری‌های مناطق از نظر برخورداری از امکانات و خدمات شهری پرداخته شده است که موجب شناخت میزان تفاوت میان مناطق می‌گردد که علاوه بر مشخص کردن انواع خدمات مورد نیاز برای تعدیل نابرابری بین مناطق، مرکزیت و میزان اختلاف مناطق در برخورداری از امکانات و خدمات را نشان داد. برای مشخص کردن میزان نابرابری بین ۲۲ منطقه در شهر تهران، از ۴۶ شاخص از بخش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، آموزشی و ... استفاده شد. در مرحله دوم به سطح بندی وضعیت مناطق از نظر برخورداری از امکانات و خدمات در شهر تهران با استفاده از نرم‌افزار GIS مبادرت شد. با توجه به نتایج به دست آمده مشاهده می‌شود که بین مناطق از نظر برخورداری از امکانات و خدمات شهری عدم تعادل وجود دارد. مناطق ۱، ۶ و ۲ در اکثر شاخص‌ها بیشترین میزان برخورداری را کسب نموده‌اند چون سرمایه و امکانات بیشتری نسبت به سایر مناطق را در اختیار داشته‌اند و وضعیت موجود حاکی از تفکرات برنامه‌های توسعه پیاده شده در سطح شهر نتایج عادلانه‌ای در بر نداشته و چون مناطق شهری به صورت نامتعادل از شاخص‌ها

برخوردار هستند که خود باعث افزایش تضاد طبقاتی و ناهمگونی در ساختار فضایی شهر تهران شده است. در حالی که ایدئولوژی اسلامی عدالت‌محور است و طبق اصل چهل و هشت قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران «در بهره‌برداری از منابع طبیعی و استفاده از درآمدهای ملی در سطح استان‌ها و توزیع فعالیت‌های اقتصادی میان استان‌ها و مناطق مختلف کشور، باید تبعیض در کار نباشد، به طوری که هر منطقه فراخور نیازها و استعداد رشد خود، سرمایه و امکانات لازم در دسترس داشته باشد». برای رسیدن به عدالت اجتماعی باید تعادل فضایی و پراکنش معقول در برخورداری از امکانات و شاخص‌ها رعایت شود و این نیازمند تغییر نگرش در ایده‌های پیاده شده در برنامه‌های توسعه است. در مرحله سوم، با استفاده از روش‌های اسپات، توزیع فضایی مجموع شاخص‌های اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی، آموزشی و ... برای مناطق ۲۲ گانه تهران محاسبه شده است. نتایج حاصل از این روش بیانگر آن است که لکه‌های داغ تقریباً در محدوده مرکز و شمال شهر تهران قرار گرفته‌اند. این الگو بیانگر استقرار بخش‌های دارای تمرکز بالای خدمات و امکانات در این محدوده می‌باشد. لکه‌های سرد در قسمت جنوب غربی شهر تهران قرار گرفته‌اند و حاکی از استقرار الگوی تمرکز پایین امکانات و خدمات در این محدوده از شهر تهران است. وضعیت موجود حاکی از سیاست‌های فضایی پیاده شده است و خروجی سیاست‌های فضایی، به وجود آمدن شکاف فضایی بوده است. در محدوده مرکز و شمال و شمالغرب، جامعه‌ای با شهروندان غنی قرار دارد که امکانات و خدمات بیشتری برخوردار هستند و به تبع از کیفیت زندگی بهتری برخوردار هستند. در محدوده جنوب و جنوب‌غربی، از امکانات و خدمات کمتری برخوردار بوده و نتوانسته‌اند با سیاست‌های شهری همراه شوند و تبع از کیفیت زندگی پایین‌تری نیز برخوردار هستند. همانطور که از نتایج در مراحل مختلف استنباط می‌شود سیاست‌های شهری سرمایه‌داری و لیبرال به شدت در فضای شهری شهر تهران نفوذ کرده است و شهر تهران با توجه به روابط پیچیده اجتماعی و فضایی مانند یک کالا بین گروه‌های ذی‌نفع و ذی‌نفوذ مبادله می‌شود که سبب شده است عدم تعادل فضایی و نابرابری در مناطق شهری تهران نمایان گردد. جهت کاهش شکاف و نابرابری فضایی توجه به مفهوم شهر عادل در شهر تهران در برنامه‌ها و طرح‌های توسعه باید مورد توجه مسئولین، برنامه‌ریزان و مدیران شهری قرار بگیرد. نتایج وضعیت موجود یک تلنگر است بخصوص در کشوری که بر اساس ایدئولوژی عدالت‌محور است.

منابع

- Bromberg, A., Morrow, G and Pfeiffer, D. (2007). Editorial Note: Why Spatial Justice?. *Critical Planning: A Journal of the UCLA Department of Urban Planning*. Los Angeles. see: http://publicaffairs.ucla.edu/sites/default/files/Editorial_UCLA_Crit_Plan_v14%20copy.pdf
- Connolly, J. J. T. (2018). From Jacobs to the Just City: A foundation for challenging the green planning orthodoxy. *Cities*. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2018.05.011>.
- Davidoff, P and Davidoff, L. (1978). "Advocacy in Urban Planning". In Weber, George H.; McCall, G. J. (eds.). *Social Scientists As Advocates: Views From Applied Disciplines*. Beverly Hills: SAGE. pp. 99-120.
- Davidoff, P. (1965). "Advocacy and Pluralism in Planning". *Journal of the American Institute of Planners*. 31 (4): 331-338. doi:10.1080/01944366508978187.
- Davidoff, P. (1965) Advocacy and Pluralism in Planning, *Journal of the American Institute of Planners*, 31:4, 331-338.

- Fainstein, S.S. (2005). 'Planning Theory and the City', *Journal of Planning Education and Research*. 25(2), pp. 121-130.
- Fainstein, S.S. (2011). *The Just City*; Cornell University Press: New York, NY, USA.
- Gottdiener, M. (1993): A Marx For Our Time: Henri Lefebvre and The Production of Space. In: *Sociological Theory – A Journal of the American Sociological Association*, 11/1, March 1993, N/A: N/A.
- Granberg, M and Glover, L. (2021). The Climate Just City. *Sustainability*, 13(3), 1201; <https://doi.org/10.3390/su13031201>.
- Harvey, D and Potter, C. (2009). The right to the Just City. In *Searching for the Just City*. Routledge.
- Harvey, D. (1973). *Social Justice and the City*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Harvey, D. (1990). *The Condition of Postmodernity: An Enquiry Into the Origins of Cultural Change*. Cambridge, Oxford: Basil Blackwell.
- Harvey, D. (2003). The right to the city. *Int. J. Urban Reg. Res.* 27, 939–941.
- Harvey, D. (2009). *Social Justice and the City*; University of Georgia Press: Athens, Greece.
- Harvey, David (1973): *Social Justice and the City*. Athens, Georgia: The University of Georgia Press.
- Harvey, David (2000): *Space of Hope*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- King, P. (2015). *The Principles of Housing*. Routledge.
- Lefebvre, H. (1967). *The Right to the City*. In *Writings on Cities*; Kofman, E., Lebas, E., Eds.; Blackwell: London, UK.
- Meshkini, A., zarghamfard, M. & Kahaki, F. (2021). A comparative study of the right to the city in Iran. *GeoJournal*. <https://doi.org/10.1007/s10708-021-10421-6>.
- Molaei Qelichi, M., Murgante, B., Yousefi Feshki, M. et al. (2017). Urbanization patterns in Iran visualized through spatial auto-correlation analysis. *Spat. Inf. Res.* 25, 627–633. <https://doi.org/10.1007/s41324-017-0128-0>.
- Moroni, S. (2020). The just city. Three background issues: Institutional justice and spatial justice, social justice and distributive justice, concept of justice and conceptions of justice. *Planning Theory*, 19(3), 251–267. <https://doi.org/10.1177/1473095219877670>.
- Nozick, R. (1974). *Anarchy, State and Utopia*. Oxford, Blackwell.
- Opricovic, S. Tzeng, G. H. (2004), Compromise solution by MCDM methods: A comparative analysis of VIKOR and TOPSIS, Elsevier, *European Journal of Operational Research* 156 (2004) 445–455.
- Soja, Edward W. (2010 B): *Seeking Spatial Justice*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Soja, S. (2009): 'The city and spatial justice', *Spatial Justice Conference*, Nanterre, Paris, March 12-14, 2008.
- Steil, J. P and Delgado, L. (2019). Limits of Diversity: Jane Jacobs, the Just City, and Anti-Subordination (2019). Steil, J. & Delgado, L. (2019). Limits of Diversity: Jane Jacobs, the Just City, and Anti-Subordination. *Cities: The International Journal of Urban Policy and Planning* 91: 39-48., Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3715715> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3715715>.
- Steil, J., & Connolly, J. (2018). *The Just City*. In A. M. Orum (Ed.). *The Wiley-Blackwell encyclopedia of urban and regional studies*. Malden: Wiley-Blackwell.
- Uitermark, J. (2011). An actually existing just city? The fight for the right to the city in Amsterdam. In N. Brenner, M. Mayer, & P. Marcuse (Eds.), *Cities for people, not for profit* (pp. 197–214). Blackwell: Oxford.
- Uitermark, J. (2012). S. Fainstein: The just city. *J Hous and the Built Environ* 27, 107–109. <https://doi.org/10.1007/s10901-011-9243-8>.
- Wagner, C. (2011). *Spatial Justice and the City of São Paulo*. Bachelor's Thesis in Major: Applied Cultural Sciences (Angewandte Kulturwissenschaften). Leuphana University Lüneburg.
- Wilkinson, R and Pickett, K. (2009). *The Spirit Level: Why Greater Equality Makes Societies Stronger*. Bloomsbury Publishing.
- Young, I.M. (1990). *Justice and the Politics of Difference*. Princeton University Press.
- Zarghamfard, M. and Meshkini, A. (2021), "Analysis of factors affecting the realization of right to adequate housing in Iran: developing an interpretive-structural model", *International Journal of Housing Markets and Analysis*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/IJHMA-02-2021-0021>.
- Zarghamfard, M., Meshkini, A., Pourahmad, A. and Murgante, B. (2020), "The pathology of housing policies in Iran: a criterion-based analysis", *International Journal of Housing Markets and Analysis*, Vol. 13 No. 3, pp. 453-473. <https://doi.org/10.1108/IJHMA-06-2019-0066>.

سیزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

